

A Qualitative Research on the Kyrgyz Literature Textbook of the 9th Class

Sibel Barcin

Lect., Kyrgyz-Turkish Manas University, Kyrgyz Republic
E mail: sibel.barcin@manas.edu.kg

Abstract

Textbooks are a tool for transforming knowledge into skill. With this awareness, the student should be able to examine the reading text in the textbooks and comprehend the message given in the text.

In this study, textbooks prepared for 9th classes of Kyrgyz high schools are based on teaching. In this direction, the 9 class Kyrgyz literature textbook (2012) is examined in terms of form and content. Data related to the research were collected by document analysis method. In this light of the data obtained, the Kyrgyz literature textbooks can transfer the development and achievements of the Kyrgyz poetry, novel and theatre to the students. The textbook is consistent with the Kyrgyz literature program prepared in 2018. Results and evaluations were made in accordance with the results obtained in the study and suggestions were presented.

Key words: The Kyrgyz literature, textbook, content.

Special Issue of Educational Sciences

DOI: 10.7176/JSTR/6-06-14

9. Sınıf Kırgız Edebiyatı Ders Kitabı Üzerine Nitel Bir Araştırma

Özet

Ders kitapları, bilgiyi beceriye dönüştürmede bir araçtır. Öğrenci, bu bilinç ile ders kitaplarındaki okuma metnini incelemeli ve metinde verilen mesajı kavrayabilmelidir.

Bu çalışmada, öğretimi Kırgızca olan eğitim kurumlarında 9. sınıflar için hazırlanmış olan Kırgız edebiyatı ders kitabı (2012) incelenmiştir. Ders kitabı şekil ve içerik bakımından ele alınmıştır. Çalışmaya ilişkin veriler doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Elde edilen veriler yoluyla incelenen Kırgız edebiyatı ders kitabı Kırgız edebiyatının gelişimini öğrenciye aktarabilmiştir. Ders kitabı, 2018'de hazırlanan Kırgız edebiyatı programı ile tutarlıdır. Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda sonuç ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırgız edebiyatı, ders kitabı, içerik.

1. Giriş

Edebiyat, öğrencilerin kişilik gelişimini etkileyen, kültürlerini ve değerlerini fark etmelerini amaçlayan bir aynadır. Edebiyat öğretimi yoluyla öğrenci hem kendi kültürüne hem de farklı ulusların kültürlerine saygı duymaya başlar. Dünyadaki insanların aslında bir olduğunu ve aynı olaylara benzer duygular ile cevap verdiklerini fark eder.

Edebiyat öğretiminin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için öğrenimin etkinlikler ile yoğrulması gerekir. Böylelikle öğrenci, kazanımları kalıcı hâle getirebilir.

Edebiyatın metodu, güzel olanı, hoşgörüyü, sevmeyi ve sevilmeyi dil aracılığıyla ifade etmesidir. Edebiyat, tarih, ilahiyat, sosyoloji, felsefe, psikoloji, ekonomi vb. bilim dallarından ve onların kullandığı her türlü metottan yararlanmayı hedefler (Güzel, 2006, s. 3).

Ana dili öğretimi eğitimin en önemli ve en hassas basamağı olup bu eğitimi iyi alan bireyler bu derste edindikleri bilgi ve birikimleri diğer derslere de aktarabilirler. Çünkü öğretim sadece dil ya da dil bilgisi öğretimi değil millete ait değerlerin öğretilmesi işidir (Çapoğlu ve Okur, 2015, s. 95).

Dil eğitimi ve öğretiminin sağlıklı olması, bireylerin ömür boyu sağlıklı iletişim kurabilmelerini sağlar. Öğrencilerin ana dilini doğru ve amacına uygun bir şekilde kullanabilmeleri için ders kitaplarındaki metinler örnek durumundadır (Açık, Önkaş ve Günay, 2015, s. 366).

Bir ders kitabı öğrenme sürecinin ruhudur ve öğrenme süreci eğitim ve yetiştirmenin temelini oluşturur. Ders kitabı edebî metinlerden ve metodik araçlardan oluşur. Belli bir cilde sahiptir. Bir edebiyat ders kitabının amacı, öğrencilere edebî ve teorik bilgileri sağlamak, kişisel gelişimine katkıda bulunmak, onları okumaya motive etmek, bilgilerini test etmek, edebî eserleri anlamalarına yardımcı olmak ve bir konuşma kültürü geliştirmektir (Muratov: s. 278).

Ders kitabı olmasa öğretmen, seçeceği metinler üzerinden kazanımlara ulaşmaya çalışacaktır. Öğretmenin ne kadar sürede hangi metinle kazanımları gerçekleştirmeye çalışacağı noktasında büyük bir karmaşa ortaya çıkabilir. Bütün okullarda belli bir süre içinde, belli kazanımlara ulaşılmaması, yapılacak ortak sınavlarda öğrenciler arasında büyük farklar görülmesine neden olur. Ders kitapları öğretimde standardı sağlamada önemli bir işleve sahiptir (Özdemir, 2019: s. 10).

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı 9. sınıf Kırgız edebiyatı ders kitabının yeterlikleri ve eksikliklerini değerlendirmektir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ders kitabı 5-9. sınıf Kırgız edebiyatı programı ile tutarlı mıdır?
2. Ders kitabının dili öğrenci düzeyine uygun mu?
3. Ders kitabında öğretimi kolaylaştıran görseller yer alıyor mu?

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi olan doküman analizi ile ele alınmış ve bu araştırma verileri bu yolla toplanmıştır. Doküman analizi araştırılan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Eğitimle ilgili araştırmalarda müfredat programları, okul içi ve okul dışı yazışmalar, toplantı tutanakları, ders kitapları, öğrenci kayıtları, öğretmen ve öğrenci el kitapları, ders ve ünite planları vb. dokümanlar kullanılabilir (Yıldırım- Şimşek 2006: s. 187). Bu çalışmada doküman analizi olarak 9. sınıf Kırgız edebiyatı ders kitabı (2012) incelenmiştir.

Sınırlılıklar

Bu çalışma, öğretimi Kırgızca olan eğitim kurumlarında okutulan 9. sınıf Kırgız edebiyatı ders kitabı ile sınırlıdır.

Ders Kitabına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Kırgız edebiyatı dersi, eğitim dili Kırgızca olan okullarda (ana dilde edebiyat) ve eğitim dili Rusça, Özbekçe, Tacikçe olan çeşitli eğitim kurumlarında öğretilmektedir. Bu çalışmada, 2018’de hazırlanan eğitim dili Kırgızca olan 5-9. sınıflar için Kırgız edebiyatı programı esas alınmıştır. Programı hazırlayanlar Sovetbek Baygazyev, Abdikerim Muratov, Batma Abduhamidova, Kıyalbek Akmatov’tur.

Programın “Ders İçeriği” ana başlığında 5-9. sınıf Kırgız edebiyatı öğretiminin saat oranı ve dersin ana içeriği tablo şeklinde verilmiştir. Tabloda 5-9. sınıf Kırgız edebiyatı derslerinin toplam saatleri, her çeyrekte tanıtılması istenen edebiyatçıların isimleri, hayatları ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

Programda (2018: s. 29-32) 9. sınıf Kırgız edebiyatı dersi için haftada 3 saat olmak üzere toplamda 102 saat verilmiştir.

Tablo 1. 9. sınıf Kırgız edebiyatı dersinde tanıtılması istenen önemli edebiyatçılar ve edebî eserleri

9. Sınıf	Edebiyatçıların İsimleri	Edebî Eserleri
1. Çeyrek:	K. Tınistanov (5 saat)	Ala-Too (Ala Dağ) Kışkı Tündö (Kış Gecesinde) Manas Kümbözü (Manas'ın Türbesi) Isık-Göl Cayloo (Yayla) Caz (Bahar)
	S. Karaçev (2 saat)	Erksiz Kündö (Esaret Günlerinde)
	A. Tokombayev (4 saat)	Mezgil Uçat (Zaman Geçiyor)
	K. Cantöşev (4 saat)	Kanıbek (Seçilmiş Parçalar)
	M. Elebayev (3 saat)	Kıyın Kezen (Zor Zamanlar)
	C. Turusbekov (5 saat)	Acal Orduna (Ecel Yerine) Enem (Annem)
2. Çeyrek:	C. Bökönbayev (3 saat)	Acal menen Ar-Namıs (Ecel ile Namıs)
	K. Malikov, A. Kuttubayev (3 saat)	Canlı Mırza
	A. Osmonov (7 saat)	Şiirleri: Böbökkö (Bebeğe) Adamzat (İnsanoğlu) Tirüülük (Hayat) Koştoşuu (Vedalaşmak) Men Tansam (Ben Reddetsem) Men Kırgızdın Akını (Ben Kırgız'ın Şairi) Muzıka (Müzik) Puşkinge (Puşkin'e) Şotaga (Şota'ya) Manzumeleri: Kim Boldu Eken? (Kim Olabilir?) Ölüp Tirilgender (Ölüp Dirilenler)
3. Çeyrek:	C. Aytmatov (8 saat)	Toprak Ana, Beyaz Gemi
	T. Adışeva (3 saat)	Kılı Üzülgön Komuzum (Teli Koparılan Komuzum)
	K. Osmonaliyev (3 saat)	Bürkütçü (Kartal Bakıcısı)
	K. Kayimov (2 saat)	Anarbay'ın Köprüsü
	A. Saspayev (4 saat)	Tatım Tuz (Bir Tutam Tuz) Sarala İt (Sarı Benekli Köpek)
	B. Sarnogoyev (1 saat)	Bürküttün Ölümü (Kartalın Ölümü)
4. Çeyrek:	Ö. Danikeyev (3 saat)	Kızdın Sırını (Kızın Sırını)
	Ş. Sadıbakasov (3 saat)	Ak Boz At (Ak Kır At)
	K. Cusubaliyev (3 saat)	Kococaş Mergen (Kococaş Avcı)
	K. Akmatov (2 saat)	Eki Sap Ömür (İki Satır Ömür)
	A. Cakşılıkov (2 saat)	Kara Moldo
	A. Rıskulov (3 saat)	Atakenin Ak Bolot (Atike'nin Beyaz Çeliği)
	E. Ermatov (2 saat)	Sayma İr Türmögü (Şiirler Derlemesi)

İncelenen ders kitabının (2012) yazarı Pedagoji Profesörü Bektursun Alimov'dur. Kitabın en son sayfasında yazarın biyografisi bulunmaktadır. Kitap (2012) üç yüz elli iki sayfadan oluşmaktadır.

İncelenen ders kitabı (2012: s.3) "Edebî Eser Ne Demektir?" başlığı ile okuyucusuyla buluşur. Bu bölümde edebî eserin tanımı yapılır. Öğrenciye edebî eser okuması için sebepler sıralanır. Dünya edebiyatından William Shakespeare ve Walter Scott'un eserlerinin niçin bugün bile okuyucunun elinden düşmediği anlatılır.

Ders kitabında "Ekim Devriminden Sonraki Kırgız Edebiyatı" başlığı ile programda belirtilen önemli isimlerden Kasım Tınıstanov, Sıdık Karaçev, Aalı Tokombayev, Kasımalı Cantöşev, Mukay Elebayev, Cusup Turusbekov, Coomart Bökönbayev, Kubanıçbek Malikov, Alıkul Osmonov, Cengiz Aytmatov, Kasım Kayimov, Aman Saspayev, Öskön Danikeyev, Şatman Sadıbakasov ve Seyit Cetimişov tanıtılmıştır. Ders kitabında programdan farklı olarak Tügölbay Sıdıkbekov ve Kasımalı Bayalınov'a yer verilmiştir. Bu önemli edebiyatçılar 10. sınıf Kırgız edebiyatı ders kitabında da tanıtılmaktadır. Programda A. Cakşılıkov, A. Riskulov, E. Ermatov'un hayatı ve edebî eserleri hakkında bilgiler için ders saati konulmuştur. Ancak ders kitabında bu önemli kalemler tanıtılmamaktadır.

İncelenen 5-9 Kırgız edebiyatı programına göre (2018: s.6) Cengiz Aytmatov'un eserleri 5. sınıftan itibaren öğrencilere okutulmaktadır. Öğrenci, 5. sınıfta Aytmatov'un "Ana Geyik" başlıklı "Beyaz Gemi" adlı uzun hikâyesini okurken milli değerleri fark etme yolculuğunda bir yenisini cebine koyar. 9. sınıf ders kitabında Cengiz Aytmatov'un "Toprak Ana" ve "Beyaz Gemi" adlı uzun hikâyeleri tanıtılır. Programla tutarlıdır.

İncelenen ders kitabının ön kapağı üzerinde Kırgızistan'a ait doğa resmi, yazar ve kitap adı, kullanılacağı sınıf seviyesi; kitabın sırtında ise kitap adı ve kullanılacağı sınıf seviyesi bulunmaktadır. Sırt üzerinde kitap adı aşağıdan yukarıya doğru kalın punto ile beyaz renkte yazılmıştır. Sınıf seviyesi ise düz, kalın puntolu ve beyaz renklidir. Arka kapakta herhangi bir yazı yer almamaktadır. Ön kapakta bulunan Kırgızistan'a ait doğa resmi içerik ve öğrencilerin gelişim düzeyine uygundur. 9. sınıf Kırgız edebiyatı ders kitabına (2002) kıyasla okuyucuya daha çok hitap etmektedir.

Ders kitabı görseller bakımından incelendiğinde tanıtılan edebiyatçıların siyah-beyaz fotoğrafı olduğu gözlenmiştir. Programda ise (2018: s. 42) öğrencilerin dersi daha iyi anlamasına yardımcı olan ve hedeflere uygun öğretim materyallerine yer verilmiştir. Burada öğretmenler için bu materyallere örnekler verilmiştir. Programda (2018: s. 42) tanıtılan araç-gereçler kolay ulaşılır niteliktedir. Öğreticiye edebî eserlerin orijinalleri öğrencileri tanıştırmaya, edebî eserler ile ilgili filmleri göstermesi, işitsel materyalleri dinletmesi, görsel araçları kullanması vb. etkinliklerle Kırgız edebiyatı öğretiminde içsel motivasyonun oluşturulması önerilmiştir.

Kitabın içindekiler kısmı yazar Alimov'un biyografisinden önce üç yüz ellinci sayfada yer almaktadır. Burada herhangi bir sıralama ölçütünden faydalanılmamış, Kırgız edebiyatının önemli edebiyatçılarından sadece on yedisinin ismi yazılmış ve karşısına sayfa numaraları verilmiştir.

Ders kitabı değerler açısından incelendiğinde sevgi, saygı, vatanseverlik ve yardımseverlik gibi değerlerin yer aldığı edebî eserlerin seçildiği tespit edilmiştir. Programda (2018: s.4) edebiyat öğretiminin görevleri ve temel eğitim yeterlikleri sıralanırken değerler eğitiminin önemi ifade edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Edebiyat öğretimi sadece ders kitapları ile gerçekleşmez. Ders kitapları öğretici için sadece bir rehberdir. Programın belirli bir sistem içinde ilerlemesine yardımcı olur. Öğretici ders ortamında moral ve enerjisiyle öğrencilere destek olmalı, çeşitli materyaller hazırlamalı ve öğretimi daha kolay ve eğlenceli hâle getirmelidir. Öğrenci tanıştığı her yeni edebî eser kahramanı ile bütünleşmeli ve kahraman ile birlikte yolculuklara çıkabilmelidir. Böylelikle çeşitli değerleri yaşayarak fark etmesi kolaylaşır.

Kırgızistan eğitim sisteminde kişi merkezli yaklaşım benimsenmiştir. Öğretici ders ortamında çeşitli terimleri öğretirken sabırlı olmalıdır. Bir çiftçinin hasattan verimli ürünü alması için belirli zaman beklemesi gibi anlayışla bekleyebilmelidir. Ders ortamında çeşitli yöntem ve teknikleri kullanırken öğrencilerin hayal dünyasına, grup çalışmasına saygı duymalıdır. İncelenen Kırgız edebiyatı programı bu düşüncüyü desteklemektedir.

Her ders kitabının kendi içinde bir bütünlüğü ve sistemi vardır. Kitap yazarı, hem ele alınan dönemi özgün bir biçimde aktarabilmeli hem de tarafsız bir gözle yaklaşarak dönemi öğrenciye sunabilmelidir. İncelenen ders kitabı program ile uyumludur.

Ders kitabı, malzeme seçimi ve yerleştirilmesinde devlet standartlarına ve müfredata dayanmaktadır. Ders kitabının yazarı ilk önce bu konudaki görüşünü hazırlar, gelecekteki ders kitabı kavramını geliştirir, programda sunulan konuların saatlerine göre bir plan broşürü yazar, daha sonra ne kadar malzeme verileceğini seçer ve bazı konuları geliştirir. Daha sonra uzmanlar ilgili bakanlığın uzmanları tarafından okunan ve değerlendirilen bitmiş makaleyi gönderir. Yazar düzeltmeleri yapar ve kabul edilirse bakanlık

kurulu kullanımını tavsiye eder. Ayrıca editörler ve düzelticiler daha fazla gelişmesine yardımcı olur (Muratov, s. 277).

Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında şu öneriler sıralanabilir:

1. Ders işlenişinin daha eğlenceli olabilmesi için Kırgız edebiyatı ders kitaplarına görseller eklenebilir.
2. İncelenen 9. sınıf Kırgız edebiyatı ders kitabı bir çeşit küçük ansiklopediye benzemektedir. Ders kitaplarını hazırlarken farklı bir yaklaşım benimsenebilir.
3. Ders kitabında içerik oluşturulurken çağdaş Kırgız edebiyatı metinlerinden yararlanılabilir.
4. Programda Türk edebiyatının önemli edebiyatçılarından birine yer verilebilir.

Kaynakça

Açık Önkaş, N. ve Günay, E. (2015). Ders Kitabı İnceleme Ölçütlerine Göre Türkçe Ders Kitaplarının Karşılaştırılması. IJLET, 3 (3), 365-378.

Alimov, B. (2002). *Kırgız Adabiyatı, 9- Klass*. Bişkek: Pedagogika.

Alimov, B. (2012). *Kırgız Adabiyatı 9- Klass*. Bişkek: Bilim Kompyuter.

Çapoğlu, E. ve Okur, A. (2015). Ortaokul 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerde Yer Alan Değerler. Sakarya University Journal of Education, 5 (3), 90-104.

Güzel, A. (2006). Edebiyat Eğitiminde Amaçlar ve Bu Amaçlara Yönelik Yöntem Teknik ve Örnek Uygulamalar. Milli Eğitim Dergisi, 34 (169), 1-25.

Kırgız Adabiyatının Programması. Okutuu Kırgız Tilinde Jürgüzülgön Bilim Berüü Uyumdarının V-IX Klasstarı üçün. Bişkek: 2018.

Muratov, A. Kırgız Adabiyatı Okuu Kitepterine Koyuluuçtu Talaptar. Kırgız Bilim Berüü Akademiyası, 277-282. Erişim: 9 Mayıs 2020, http://kao.kg/images/stories/doc/i335_064.pdf

Özdemir, S. (2019). *Kuramdan Uygulamaya Türkçe Ders Kitabı İncelemeleri*. (1. bs.) Ankara: Anı Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. bs.) Ankara: Seçkin Yayıncılık.